

Jóga Vásištha

ÚVOD

Modlitba

yataḥ sarvāṇi bhūtānīpratibhānti sthitāni ca |
yatraivopaśamaṃ yānti tasmaisatyātmane namaḥ || 1 ||

jñātā jñānaṃ tathā jñeyaṃ draṣṭādarśanadr̥śyabhūḥ
kartā hetuḥ kriyā yasmāttasmai jñasyātmane namaḥ || 2 ||

sphuranti sīkarā yasmādānandasyāmbare'vana |
sarveṣāṃ jīvanaṃ tasmai brahmānandātmane namaḥ || 3 ||

Chvála oné Skutečnosti, v níž vše živé i neživé a všechny prvky září,
jako by měly nezávislé bytí, a v níž po určitý čas existují, než se opět rozplynou. (1)

Chvála onomu Vědomí, jež je zdrojem zdánlivé odlišnosti v trojici poznávající,
poznávání a to, co je poznáno, či pozorovatel, pozorování a to, co je pozorováno,
nebo konající, konání a vykonaný skutek. (2)

Chvála absolutní Blaženosti neboli oceánu blaha,
jenž je životem všech bytostí a z jehož vod pochází jejich rozvoj a štěstí. (3)

Předmluva

Učenci se dohadují o autorovi tohoto velkolepého díla i o dalších teoretických otázkách týkajících se textu. Ať je Bůh obdaří úspěchem.

Jóga-Vásištha představuje skvělou a detailně propracovanou pomoc k duchovnímu probuzení a přímému zakoušení Pravdy. To je jisté. Chceš-li právě toto, vítěj u knihy Jóga-Vásištha.

Text je plný opakování, která však nepůsobí monotónně. Pokud nemáš opakování rád, nebo je nepotřebuješ, pak si přečti jen následující verš: „Stejně jako je modrá barva nebe optickou iluzí, je projevený svět jen klam. Domnívám se, že je lepší si klamu nevsímat, než se jím neustále zabývat v mysli.“ (I. 3)

Tento verš se v díle objevuje několikrát a zdá se být samotnou esencí učení. Pokud ti to není zcela jasné, pak si knihu přečti. Způsoby, jimiž je zde odhalována Pravda, ti pomohou otevřít tvou mysl.

Je moudré přečíst si jen jednu stránku denně. Učení obsažené v textu je převratné a mysl zatížená předsudky ho nemůže tak snadno vstřebat. Po každém čtení medituj, ať tě může jeho poselství prostoupit.

V textu se často opakuje výraz *kákatálíja*, který odkazuje na situaci, kdy vrána usedne na kokosovou palmu a v témže okamžiku spadne zralý kokosový ořech na zem. Tyto dvě spolu nesouvisející události se zdají být na sobě v čase a prostoru závislé, přestože zde není žádný příčinný vztah. Takový je život. Takové je „stvoření“. Ale mysl je chycena do pasti logického uvažování „proč“ Vymýšlí „proč“ a „proto“, aby sama sebe uspokojila, a z pohodlnosti si nevsímá nepohodlných otázek, které bystrou mysl neustále pronásledují.

Vásištha požaduje přímé pozorování mysli, včetně jejích pohybů, představ a uvažování, předpokládaných příčin a očekávaných následků, dále toho, co je pozorováno, i samotného pozorování, požaduje pochopení jejich neoddělitelné jednoty jakožto neomezeného Vědomí.

V tom tkví jedinečnost díla, které samo sebe prohlašuje za vrcholné: „Bez posvátného textu nemůže člověk teď ani kdy jindy dosáhnout toho, co je dobré a prospěšné. K dokonalému pochopení nejvyšší Pravdy je třeba tento posvátný text vroucně studovat...“ (VI. II. 103)

Vrcholným se rozumí učení, nikoli kniha nebo mudrc. Proto se Vásištha nebojí říci: „Pokud se někdo domnívá, že text není dostatečně směrodatný, protože má lidský původ,

může se uchýlit ke studiu jiné svaté knihy, která také pojednává o poznání Já a o konečném osvobození.“ (VI. II. 175)

Ať je svatý text jakýkoli, ať je kýmkoli vyučován a ať je tebou zvolená cesta jakákoli, nezastavuj se, dokud zvyky a podmíněnosti mysli zcela neustanou. Proto Vasištha nabádá hledajícího: „Člověk by měl každý den prostudovat alespoň malý kousek textu... Krása tohoto posvátného textu spočívá v tom, že ten, kdo jej studuje, není ponechán beznaději. Je-li něco napoprvé nejasné, další studium to ozřejmí.“ (VI. II. 175)

Svámí Vénkatéšananda

KNIHA I. O ODTAŽITOSTI

O odtažitosti

I. 1 Sutíkšna se zeptal mudrce: "Co vede k osvobození, je to práce nebo poznání?"

SUTÍKŠNA se zeptal mudrce jménem Agastja: Ó moudrý, osvětli mi prosím následující věc. Co vede k osvobození, je to práce nebo poznání?

AGASTJA pravil: Pták potřebuje k letu obě křídla a k nejvyššímu cíli, jímž je osvobození, vede obojí, práce i poznání. Samotná práce k osvobození nestačí a taktéž ani samotné poznání. Obojí dohromady však vytváří předpoklady pro osvobození. Odpovědí na tvou otázku bude příběh, který ti nyní budu vyprávět.

Žil jednou světec jménem Kárunja, jehož otcem byl Ágnivéša. Mladý Kárunja četl posvátné knihy a chápal jejich smysl, ale vůči životu se stal lhostejným. Když to Ágnivéša viděl, zeptal se syna, proč upustil od provádění svých denních povinností. Nato Kárunja odpověděl: „Svatá písma na jedné straně tvrdí, že člověk má až do konce svého života plnit příkazy v nich obsažené, a na druhé straně se v nich říká, že nesmrtelnosti lze dosáhnout pouze vzdáním se všech činů. Nevím si s tím rady. Co mám dělat, můj učiteli a otče?“ To řekl a odmlčel se.

ÁGNIVÉŠA odpověděl: Slyš, můj synu, budu ti vyprávět starou moudrost. Náležitě zvaž její poselství a pak dělej, jak se ti zlíbí. Kdysi za dávných časů seděla nebeská nymfa Suručí na jednom z vrcholů Himálaje, když vtom spatřila letět posla boha Indry, krále bohů. Na její otázku jí posel sdělil svůj úkol.

POSEL BOHŮ řekl: Mudrc a král Arištanémi přenechal království svému synovi a na hoře Gandhamádana se oddal přísnému odříkání a askezi. Když to bůh Indra uviděl, požádal mě, abych za ním poslal nebeské nymfy, které by ho odvedly do nebe. Král však chtěl znát výhody a nevýhody nebe. Řekl jsem mu, že v nebi se těm největším, prostředním i těm nejmenším ze zbožných smrtelníků dostane přiměřené odměny, a jakmile jsou plody jejich zásluh vyčerpány, vracejí se opět do světa smrtelníků. Král odmítl přijmout Indrovo pozvání do nebe a Indra mě za ním znovu poslal s žádostí, aby král dříve, než odmítne jeho nabídku, vyhledal pomoc mudrce jménem Válmiíki.

Když byl král k tomuto mudrci uveden, zeptal se ho: „Jak nejlépe se může člověk osvobodit od zrození a smrti?“ Nato mu Válmíki začal popisovat rozhovor mezi králem Rámou a mudrcem Vasišthou.

I. 2 Válmíki začíná Bharadvádžovi popisovat rozhovor mezi Rámou a mudrcem Vasišthou.

VÁLMÍKI pravil: Oprávněn studovat tento text, tedy tento rozhovor mezi Rámou a Vasišthou, je ten, kdo se cítí omezený a touží po osvobození, kdo není ani zcela nevědomý ani osvícený. Ten, kdo rozjímá o prostředcích vedoucích k dosažení osvobození, jež jsou v tomto textu předkládané formou příběhů, ten zcela jistě dosáhne vysvobození z koloběhu zrození a smrti.

Příběh o Rámovi jsem sestavil již dříve a pověděl jej svému milovanému žáku jménem Bharadvádža. Když jednou Bharadvádža vyšel na horu Méru, vyprávěl příběh Stvořiteli Brahmovi a Brahmá byl tak potěšen, že Bharadvádžovi udělil požehnání. Bharadvádža si přál, aby všechny lidské bytosti mohly být osvobozeny od neštěstí, a prosil, aby mu Brahmá pomohl najít způsob, jak toho dosáhnout.

Brahmá mu řekl: „Běž za mudrcem jménem Válmíki a požádej ho, ať vypráví příběh o vznešeném Rámovi tak, aby mohl být každý, kdo ho vyslechne, osvobozen od temnoty nevědomosti.“ Nato dokonce Brahmá sám doprovodil Bharadvádžu až do mé poustevny.

Poté co jsem Brahmou náležitě uctil, řekl mi: „Ó mudrci, tvůj příběh o Rámovi bude vorem, na němž se lidé přeplaví přes oceán zvaný *samsára* neboli koloběh života a smrti. Proto své vyprávění doved až ke zdárnému konci.“ Hned jak domluvil, Stvořitel zmizel. Byl jsem zmaten neočekávaným příkazem Brahmou a požádal jsem mudrce Bharadvádžu, aby mi jeho slova zopakoval a vysvětlil. Bharadvádža řekl: „Brahmá by byl rád, kdybys ukázal příběh Rámy takovým způsobem, aby každému mohl pomoci překonat utrpení. A já tě, mudrci, taktéž žádám, vyprávěj mi prosím se všemi podrobnostmi, jak se Ráma, Lakšmana a další bratři osvobodili od utrpení.“

Tak jsem Bharadvádžovi odhalil tajemství osvobození Rámy, Lakšmany a dalších bratrů a také osvobození jejich rodičů a všech dvořanů. Řekl jsem: „Budeš-li, můj synu, žít jako oni, budeš i ty teď a tady osvobozen od utrpení.“

I. 3 Válmíki vysvětluje, jak studovat tento rozhovor a jak je nutno pochopit, co je skutečné.

VÁLMÍKI pokračoval: Stejně jako je modrá barva nebe optickou iluzí, je projevený svět jen klam. Domnívám se, že je lepší si klamu nevšímat než se jím neustále zabývat v mysli. Osvobození od utrpení ani pochopení pravé podstaty jedince není možné, dokud v člověku neuzraje přesvědčení, že projevený svět není skutečný. A toto přesvědčení se objeví, pokud člověk bude studovat tento text s pílí a vytrvalostí. Pak přijde pevné přesvědčení, že projevený svět je záměnou skutečného za neskutečné.¹

Pokud však člověk nezkoumá text právě takto, pak v něm opravdové poznání neuzraje ani za milion let.

Mókša neboli osvobození znamená zbavit se každé své podmíněnosti označované jako *vásaná*. Podmíněnosti mysli jsou dvojího druhu, čisté a nečisté. Nečisté jsou příčinou opětovného zrození, čisté člověka od zrození osvobozují. Nečisté mají původ v nevědomosti a pocitu ega. Jsou to semínka, z nichž vyrůstá strom nového zrození. Pokud jsou však tato semínka odstraněna, pak z návyků a podmíněností, které utvářejí tělo, zbydou pouze ty, jež jsou čistého charakteru. Takové podmíněnosti mysli existují i u toho, kdo je osvobozen již za života, a nevedou k novému zrození, neboť jsou udržovány jen setrvačností, nikoli současnými pohnutkami.

Budu ti vyprávět, jak žil Ráma životem osvíceného mudrce, a pochopením tohoto příběhu budeš osvobozen od mylného chápání stáří a smrti.

Poté co se Ráma vrátil od svého učitele, kde přebýval v odloučení, bydlel v paláci otce a bavil se všelijak. Zatoužil procestovat zemi a navštívit svatá poutní místa, proto vyhledal otce a požádal ho o dovolení takovou pouť vykonat. Král mu vybral den příznivý k zahájení poutě, v tento den přijal Ráma požehnání starších a vydal se na cestu.

Spolu s bratry prošel celou zemi od Himálaje po nížiny a pak se vrátil do hlavního města ke všeobecné radosti občanů země.

---

1 Pojmy skutečný a neskutečný, které se tu vysvětlují, jsou v sanskrtu *sat* a *asat*, přičemž skutečným se chápe to, co nemá vznik ani zánik a existuje trvale po všechny časy, zatímco všechno ostatní je dočasné, tedy neskutečné. (Pozn. překl.)

I. 4 - 6 Ráma po návratu z cest nemá zájem o světské dění. Otec Rámy, Dašaratha, vítá mudrce Višvámitru a slibuje splnit každé jeho přání.

VÁLMÍKI pokračoval: Jakmile Ráma vstoupil do paláce, uctivě se poklonil svému otci Dašarathovi, mudrci Vasišthovi i ostatním stařešinům a svatým mužům. Celé město Ajódhjá po osm dní oslavovalo návrat Rámy z poutě.

Nějaký čas žil Ráma v paláci a řádně vykonával své denní povinnosti. Ale velmi rychle se s ním udála velká změna. Začal hubnout, až byl vychrtlý, slabý a pobledlý. Náhlá a nevysvětlitelná změna, která nastala v chování i vzhledu jeho milovaného syna, dělala králi Dašarathovi velké starosti. Kdykoli se ale syna zeptal na zdraví, Ráma odpovídal, že se nic zlého neděje. Na královu otázku: „Co tě trápí, můj milovaný synu?“ Ráma vždy uctivě odpovídal: „Nic, otče,“ a zůstával zamlklý.

Dašarathovi nezbylo než se pro odpověď obrátit na mudrce Vasišthu. Ten mu odpověděl trochu záhadně: „Určitě je tu důvod, proč se tak Ráma chová. Stejně tak jako na tomto světě nepřijdou žádné velké změny, aniž by nejdříve nevznikly jejich příčiny, příslušné kosmické prvky, tak také změny jako hněv, pocit beznaděje nebo radost se v chování vznešených neobjeví jen tak bez příčiny.“ Dašaratha neměl chuť se dále vyptávat.

Brzy poté přijel do paláce mudrc Višvámitra, proslulý po celém světě. Jakmile se král o návštěvě světce dozvěděl, hned ho spěchal pozdravit: „Vítej, vítej, svatý muži!

Tvůj příchod do mého skromného příbytku mě činí nevýslovně šťastným. Je pro mě tím, čím jsou zdravé oči pro slepce, déšť pro vyprahlou půdu, syn pro neplodnou ženu, vzkříšení pro mrtvého či navrácení ztraceného zdraví. Ó mudrci, co pro tebe mohu udělat? Ať je tvým přáním cokoli, považuj je za splněné. Ctím tě jako boha a udělám, co si budeš přát.“

I. 7 - 9 Višvámitra žádá, aby Ráma bojoval s nebezpečnými démony a Dašaratha se zdráhá splnit slib.

VÁLMÍKI pokračoval: Višvámitra byl slovy Dašarathy potěšen a jal se mu vysvětlovat své poslání: „Ó králi, budu potřebovat tvoji pomoc při vedení náboženského obřadu. Kdykoli tento obřad provádím, pak démoni, kteří jsou stoupenci démonů jménem Khara a Dúšana, vtrhnou do posvátného prostoru a znesvěťí jej. A protože jsem při náboženských obřadech vázán slibem, nemohu na ně seslat kletbu. Ty mně ale můžeš pomoci. Tvůj syn Ráma si s démony lehce poradí. A na oplátku za jeho pomoc mu udělím požehnání, která ti přinesou věčnou slávu. Nedovol, ať pouto k synovi přemůže tvou oddanost. Na tomto světě není pro vznešeného člověka žádný dar nad jeho možnosti. Ve chvíli, kdy řekneš ano, budou pro mě démoni mrtví. Vím totiž, kdo je Ráma, stejně jako to vědí Vasištha i ostatní svatí muži tvého dvora. Ó králi, dost bylo otálení, pošli Rámu za mnou.“

Po této zcela nečekané žádosti zůstal král Dašaratha jako opařený. Chvíli mlčky stál a pak odpověděl: „Ó moudrý, Rámovi není ani šestnáct let a není způsobilý vést válku. Vždyť ještě ani žádný boj neviděl, kromě těch, které se vedou v komnatách paláce. Poruč mně, abych šel s tebou, poruč mé obrovské armádě, a půjdeme s tebou bojovat s démony. Ale Rámu pustit nemohu. Všem živým bytostem je přirozené milovat své potomky. Nejsou snad schopni i moudří lidé udělat něco velmi neobvyklého jen pro lásku svých dětí? Nevzdá se snad člověk spíše štěstí, manželky či bohatství, než aby se vzdal svých dětí? Ne, nemohu se vzdát Rámy.

Slyšel jsem o mocném démonu jménem Rávana. Je to on, jenž je příčinou narušování tvého náboženského obřadu? V takovém případě ti nic nepomůže, neboť vím, že i bohové jsou proti němu bezmocní. Čas od času na zem takové mocné bytosti přijdou a časem zase z tohoto světa odejdou.“

Višvámitra se zachmuřil. Když to viděl mudrc Vasištha, začal přesvědčovat krále, aby nerušil slib, který dal, ale poslal Rámu s Višvámitrou: „Ó Dašaratho, je krále nedůstojné rušit slib, který dal. A král by měl jít všem příkladem. V blízkosti Višvámitry, jenž je neobyčejně mocný a má řadu nepřemožitelných zbraní, bude Ráma v bezpečí.“

I. 10 Mudrc Vasištha krále přesvědčí, aby slib splnil, a posílá pro Rámu, který se zdá podléhat smutku.

VÁLMÍKI pokračoval: Král Dašaratha uposlechl přání učitele Vasišthy a nařídil sloužícímu, aby Rámu přivedl. Sluha se vrátil s tím, že Ráma dorazí za okamžik, a dodal: „Princ se zdá být sklíčený a vyhýbá se společnosti.“ Dašaratha byl tímto prohlášením zmaten. Obrátil se na komořího, aby mu řekl o psychickém stavu a zdraví syna. Komoří očividně znervózněl a odpověděl:

„Pane, od návratu z poutě se s princem udála velká změna. Zdá se, že ho nezajímají ani obřady a uctívání ani koupele. Nebaví ho společnost lidí v paláci, nezajímají ho drahokamy ani vzácné kameny. Jsou-li mu předkládány pro potěšení skvostné věci, dívá se na ně smutnými očima a bez zájmu. Odmítá královské tanečnice, jako by mu způsobovaly nepřekonatelnou trýzeň. Všechny činnosti, jídlo, procházky, odpočinek, koupele či sezení provádí mechanicky jako stroj, jako by byl hluchý a němý. Občas mluví sám k sobě a ptá se, jaký smysl má bohatství a úspěch, nepřízeň osudu či postavení planet, když je všechno neskutečné. Většinu času mlčí a žádná zábava ho netěší. Jediné, co mu činí potěšení, je samota. Celou dobu je ponořen ve svých vlastních myšlenkách. Nevíme, co na něho přišlo, o čem přemýšlí, či o co se snaží. A den za dnem čím dál víc hubne.

Stále si pro sebe opakuje: ‚Ach, běda! Mrháme všemožně vlastním životem, místo abychom usilovali o dosažení nejvyššího. Lidé navenek bědují, stěžují si, že trpí a jsou chudobní, ale nikdo se opravdově neodvrátí od zdroje svého utrpení a své bídy.‘

Když to všechno my, jeho pokorní služebníci, vidíme a slyšíme, jsme zarmouceni a nevíme, co dělat. Princ je bez jakékoli naděje, bez jakékoli touhy, k ničemu nelne, na ničem mu nezáleží. Není bláhový ani šílený a není ani osvícený. Někdy se zdá, jako by byl přemožen sebevražednými myšlenkami živenými pocitem beznaděje: ‚Jaký smysl má bohatství, rodina a příbuzní, jaký smysl má království, jaký smysl má na tomto světě vytoužený cíl?‘

Pane, jen vy můžete nalézt vhodný lék na nemoc našeho prince.“

I. 11, 12 Ráma vysvětluje, že ztratil veškerou naději ve svět, ve světě nenachází žádný smysl.

VIŠVÁMITRA pravil: Je-li tomu tak, požádejte Rámu, aby sem přišel. Jeho stav není důsledkem iluzorních představ, ale je plný moudrosti a odtažitosti a poukazuje k osvícení. Přiveďte ho sem a zbavíme ho jeho zoufalství.

VÁLMÍKI pravil: Nato král pobídl komořího, aby Rámu přivedl mezi dvořany.

Ráma se mezitím na setkání s otcem připravil. Už zdálky pozdravil otce i všechny mudrce a ti viděli, že v jeho ještě mladé tváři se odráží klid a mír zralosti. Ráma se poklonil otci k nohám a ten ho objal, zvedl ze země a řekl mu: „Co tě činí tak smutným, můj synu? Smutek je otevřenou branou pro strasti a soužení.“ Mudrci Vasištha a Višvámitra vyjádřili svůj souhlas se slovy krále a pak mudrc Višvámitra vyzval Rámu, aby promluvil.

RÁMA řekl: Svatý muži, odpovím na položenou otázku co možná nejlépe. Vyrůstal jsem šťastně v otcově příbytku a učili mě uznávaní učitelé. Nedávno jsem vykonal pouť a během té doby mě ovládlo takové nastavení mysli, jež mi vzalo všechnu naději v tento svět. Mé srdce se začalo dotazovat na to, co lidé nazývají štěstím a zda jej lze nalézt v neustále se měnících objektech tohoto světa. Všechny bytosti se rodí jen proto, aby zemřely, a umírají jen proto, aby se zrodily. Nenalézám smysl v pomíjivých věcech, jež jsou jen zdrojem utrpení a hříchu. Ti, kteří spolu nemají nic společného, se potkávají a mysl mezi nimi vytváří vzájemný vztah. Všechno ve světě závisí na mysli a mentálním přístupu jedince. Při bližším zkoumání se však sama mysl jeví jako neskutečná! Ale jsme jí očarováni. Zdá se, jako bychom se v poušti hnali za fatou morgánou v touze uhasit svou žízeň.

Nejsme sice otroky, v poutech přivedení ke svému pánovi, ale přesto žijeme život v otroctví a postrádáme svobodu a volnost. Nevědomi si Pravdy bloudíme bez cíle v hlubokém lese zvaném život. Co je to svět? Co se rodí, roste a umírá? Jak toto utrpení dojde svého konce? Mé srdce krvácí žalem a slzy neroním jen proto, abych nermoutil své přátele.

I. 13, 14 Ráma chápe, že ke štěstí nevede bohatství ani délka života.

RÁMA pokračoval: Ó mudrci, bez užitku je rovněž bohatství, které jen klame nevědomé. Bohatství je nejisté a pomíjivé, vede k mnohým obavám a vytváří neukojitelnou touhu vlastnit více. Bohatství si mezi lidmi nevybírá, jak dobří, tak špatní lidé se mohou stát bohatými. Člověk však dokáže být spravedlivý, soucitný a přátelský, jen dokud jeho srdce nezatvrdne honbou za bohatstvím. Bohatství pošpiní srdce vzdělance, hrdiny, člověka naplněného vděčností i člověka úspěšného. Bohatství a štěstí nepobývají pohromadě. Zřídkakdy se najde bohatý člověk, jenž nemá soupeře a nepřátele, kteří by ho pomlouvali. Bohatství je nocí pro květinu správných činů, je měsíčním svitem pro bílý květ smutku, je větrem pro svíci jasného vhledu, je povodní pro vlnu nepřátelství, je příznivým větrem pro oblaka iluze, je katalyzátorem pro jed beznaděje. Je hadem zhoubných myšlenek a k utrpení člověka přidává strach. Pro popínavou rostlinu odtažitosti je sněhovou kalamitou, pro sýčka zlých přání je soumrakem. Bohatství je zatměním Měsíce poznání. V přítomnosti bohatství se vytrácí dobrá povaha jedince. Bohatství si hledá toho, koho si již vybrala smrt.

Podobně je to s délkou života. Doba trvání života je jako trvání kapky vody na listu. Délka života je plodná jen pro toho, kdo má Sebepoznání. Možná se nám podaří chytit vítr, rozbít prostor, splést vlny do věnce, ale nemůžeme vkládat naději či věřit v dlouhý život. Marně člověk hledá, jak si prodloužit život. Výsledkem je jen více smutku a delší trápení. Jenom ten skutečně žije, kdo se snaží o Sebepoznání, o poznání Já. To jediné má v tomto světě cenu, neboť tím se ukončí další zrození. Kdo netouží po poznání Já, žije jako osel. Pro nevědomého člověka je znalost posvátných textů břemenem. Pro toho, kdo je plný tužeb, je břemenem samo poznání. Pro toho, kdo je neklidný a roztěkaný, je břemenem jeho vlastní mysl. A pro toho, kdo nemá Sebepoznání, je břemenem tělo i samotný život.

Krysa času neúnavně uhryzává z vyměřené doby života. Termiti nemocí ujídají a ničí životní orgány živé bytosti. Tak jako kočka číhající na myš pozoruje svou kořist s nejvyšší bdělostí a pohotovostí, tak smrt nikdy nespustí z očí dobu vyměřenou k životu.

I. 15, 16 Ráma vysvětluje, že nepřítelem poznání je egoismus a neklidná mysl.

RÁMA pokračoval: Svatý muži, jsem zmaten a pln obav, když přemýšlím o tom, jak přichází strašlivý nepřítel poznání, egoismus. Rodí se v temnotě nevědomosti a v nevědomosti vzkvétá. Utváří bez přestání špatné sklony a špatné činy. Veškeré utrpení se vždy točí kolem ega, neboť tím, kdo trpí, je vždy „já“. Egoismus je jedinou příčinou duševního utrpení. Cítím, že egoismus je má nejhorší nemoc! Právě egoismus splétá síť ze světských potěšení a do této pasti chytá živé bytosti. Z něj vzešly všechny velké pohromy světa. Zatlačuje do pozadí sebeovládání, ničí ctnosti a narušuje rovnováhu. Přeji si zbavit se představy, že „jsem Ráma“, a zbavit se všech tužeb. Přeji si spočinout v Já. Zjišťuji, že cokoli jsem vykonal na základě sobeckých představ, bylo marné. Pouze v nesobectví je pravda. Jsem-li pod vlivem egoismu, jsem nešťastný, jsem-li od něj osvobozen, jsem šťastný. Egoismus podporuje toužení, bez něho touhy odejdou. Právě egoismus bezdůvodně spřádá síť rodinných a sociálních vazeb, aby do ní chytil nepozornou duši. Domnívám se, že jsem od sobectví osvobozen, ale přesto se trápím. Prosím, osviť mne.

Bez milosti, jíž je obdařen ten, kdo slouží světcům, zůstává nečistá mysl neklidná jako vítr. Je nespokojená, ať dostane cokoli, a její neklid roste den za dnem. Síto nelze nikdy naplnit vodou a stejně tak nemůže mysl dosáhnout stavu naplnění, ať už získá z projeveného světa, co chce. Mysl neustále poletuje sem a tam, ale nikde není schopna nalézt štěstí. Nevědoma si toho, že si může způsobit velké trápení, hledá ve světě potěšení, ale ani toho se jí nedostává. Jako lev v kleci je mysl stále neklidná. Zbavena svobody a volnosti není se svým současným stavem spokojena. Svatý muži, pouta mých tužeb mne vážou k síti, kterou utkala mysl. Stejně jako divoká voda v řece podemílá kořeny stromů rostoucích u břehu, tak i neklidná mysl podemílá kořeny celého mého bytí. Jsem myslí unášen jako suchý list ve větru. Mysl mě nenechá spočinout ani na chvíli. Je příčinou celého projeveného světa a tři světy² existují jen díky ní. Jakmile mysl zmizí, světy zmizí s ní.

---

2 Třemi světy se rozumí sféra země, sféra vzduchu a sféra nebe, viz též *bhú*, *bhúvas* a *svar*. (Pozn. překl.)

I. 17 Ráma si zoufá nad žádostivostí a toužením.

RÁMA pokračoval: Je-li mysl zatemněna touhou, vyvstane v temnotě nevědomosti spousta omylů. Žádostivost vysaje dobré a ušlechtilé vlastnosti mysli a srdce, jakými jsou laskavost a vlídnost, a učiní mne tvrdým a krutým. V této temnotě tančí žádostivost v různých podobách jako zlý skřet.

Ačkoli jsem si osvojil různé metody, jak žádostivost omezit, přesto mě v jediném okamžiku dokáže přemoci a svést na scesti, tak jako vítr v jediném okamžiku odvané pryč stéblo slámy.

Ať vložím do rozvíjení odpoutanosti a podobných kvalit jakoukoli naději, žádostivost zpřetrhá všechna její vlákna, podobně jako potkan ve chvílce přehryže provaz. A já se bezmocně točím chycen v kole tužeb. Jako ptáci lapení do sítě, ani my nejsme schopni letět ke svému cíli, jímž je Sebepoznání, poznání Já, přestože máme křídla k tomu určená. I kdybych se napil božského nektaru, tužby nelze nikdy uspokojit. Pro žádostivost je charakteristické, že nemá směr. V jednu chvíli mě žene jedním směrem a pak jako splašený kůň mě obrátí jinam. Rozprostírá před námi rozsáhlou síť dětí, přátel, manželek, příbuzných a dalších vztahů.

Můžu být hrdina, ale toužení ze mě udělá ustrašeného zbabělce. Ačkoli mám oči k vidění, žádostivost mě učiní slepým. I když jsem naplněn radostí, udělá ze mě ubožáka. Je jako strašlivý skřet a tento strašlivý skřet žádostivosti je odpovědný za otroctví, omezenost a neštěstí. Zlomí srdce člověka a vytvoří v něm klamné představy. Chycen tímto skřetem není člověk schopen užít si ani ta potěšení, která jsou v jeho dosahu. Přestože se zdá, jako by tu tužby byly k získání štěstí, ve skutečnosti nevedou ani ke štěstí, ani k naplněnosti. Naopak jsou spojeny s marným úsilím a přinášejí spoustu neštěstí. Když žádostivost stojí na pódiu zvaném život, na němž se odehrávají šťastné i nešťastné situace, stejně jako zestárlá baletka ani ona není schopna předvést nic skvělého či vznešeného, a naopak zakouší jeden neúspěch za druhým. A přece se tančení na pódiu nechce vzdát!

Žádostivost v jednu chvíli stoupá k nebi a v další se už noří do hlubin podsvětí. Nikdy nenalezne klid, neboť jejím základem je hladová mysl. V mysli dočasně zazáří světlo poznání, ale v následující chvíli je vystřídáno klamem. Je to zázrak, že jsou mudrci schopni mečem Sebepoznání žádostivost utnout.

I. 18 Ráma odhaluje omezení tělem a připoutanost k tělu.

RÁMA pokračoval: Naše ubohé tělo, složené z tepen, žil a nervů, je dalším zdrojem bolesti. Je netečné, a přesto se zdá být inteligentní. Člověk neví, zda je schopno vnímat či ne. Vytváří jen mylné představy. Seběmenším uspokojením je potěšeno a sebenepatrnější nesnáze ho trápí. Vskutku, jak žalostné je toto tělo.

Tělo je jako strom, jenž má větve jako ruce, kmen jako trup, otvory místo očí, plody místo hlavy a listí jako bezpočet nemocí. Pro živé bytosti je tělo místem posledního odpočinku. Kdo může říci, že je to jeho vlastní tělo? Dělat si naděje nebo si i zoufat ohledně těla je zcela zbytečné. Tělo není nic jiného než člun, daný člověku k překonání oceánu zrození a smrti, a člověk by jej neměl považovat za sebe sama. Tělo je jako strom v lese zvaném *samsára* neboli koloběh životů. Hraje si v něm neposedná opice myslí, je příbytkem kobylek starostí, je soustavně užírán hmyzem nekonečného utrpení, ukrývá jedovatého hada žádostivosti a přebývá v něm divoká vrána hněvu. Vyrůstají na něm květy smíchu, jeho plody jsou dobré i špatné, je ožívován dechem životní síly, poskytuje ochranu ptákům smyslů, je útočištěm tuláků touhy a rozkoše, dává stín potěšení a sídlí v něm strašný sup egoismu. Tento strom je planý a vykotlaný a zcela jistě nebyl stvořen k tomu, aby přinášel štěstí. Ať bude žít dlouho nebo v krátkém čase padne, zůstává stejně nicotný. Skládá se z masa a krve a podléhá stáří a smrti. Nijak mě neokouzлил. Je plný nečistot a trpí nevědomostí. Jak by mohl naplnit mé naděje?

Tělo je domovem nemocí a polem pro psychické problémy, proměnlivé emoce i mentální stavy. Nijak mě neokouzličilo. Jaký smysl má bohatství, jaký smysl má království, jaký smysl má tělo? Časem čili smrtí je všechno nemilosrdně zničeno. Ve smrti se nevděčné tělo vzdá duše, jež v něm sídlí a chrání ho. Cožpak mohu do těla vkládat nějakou naději? Nestydatě se oddává stále stejným činnostem a zdá se, že jeho jediným jistým cílem je nechat se na konci spálit. Tělo nemyslí na stáří a smrt, jež jsou stejné pro boháče i chudáka, a snaží se získat bohatství a moc. Hanba, hanba těm, kteří jsou připoutáni k tělu a omámeni vínem nevědomosti! Hanba těm, kteří jsou připoutáni ke světu!

I. 19 Ráma vysvětluje, proč je dětství plné utrpení.

RÁMA řekl: Ó moudrý, i dětství, což je část života, kterou lidé hloupě považují za radostnou a šťastnou, je plné trápení. Bezradnost, nešťastné události, toužení, neschopnost vyjádřit sebe sama, naprostá bláhovost, rozpustilost, nestálost, slabost, to vše jsou charakteristiky dětství. Dítě je snadno napadnutelné, snadno vybuchne v hněvu, snadno propadne slzám. Můžeme směle říci, že dětské trápení je o mnoho horší než trápení umírajícího, přestárlého, nemocného či jiného dospělého člověka. Proto stav člověka v dětství lze přirovnat ke stavu zvířete, které je druhým vydáno na milost.

Dítě je vystaveno mnoha událostem, které ho matou a vyvolávají v něm různé představy a strachy. Dítě je citlivé a snadno ovlivnitelné špatnými lidmi. Proto je také kontrolováno a trestáno rodiči. Zdá se, že dětství není ničím jiným než obdobím podřízenosti.

Ačkoli se dítě může jevit nevinně, pravdou je, že různé nedostatky, špatné sklony a neurotické chování v něm skrytě dřímají, podobně jako sýček, schovaný během dne v tmavé díře. Ó moudrý, lituji všechny, kteří naivně považují dětství za šťastné období.

Co může být za větší utrpení, než je neklidná mysl? A dětská mysl je velice neklidná. Pokud dítě nedostane během dne něco nového, je nešťastné. Křik a pláč se zdají být hlavní činností dětí. Pokud dítě nezíská, co chce, je nešťastné a vypadá, že má zlomené srdce.

Jakmile začne dítě chodit do školy, je trestáno učiteli, a tak jeho utrpení ještě naroste.

Když dítě pláče, slibují mu rodiče hory a doly, slibují mu celý svět, jen aby ho utišili. Dítě tak začne vnímat hodnotu světa a toužit po světských objektech. Rodiče řeknou: „Dáme ti na hraní Měsíc.“ Dítě jejich slovům věří a myslí si, že může Měsíc vlastnit. A už jsou do srdce a mysli dítěte zaseta semínka klamu.

Dítě si neumí poradit ani s tím, pocítí-li horko nebo chlad. Oč je pak na tom lépe nežli strom? Podobně jako zvířata či ptáci se snaží bezvýsledně získat to, co chce, a bojí se každého staršího člověka, kterého potká.

I. 20 Ráma odkrývá špatnosti mládí, které vedou k neštěstí.

RÁMA pokračoval: Člověk opustí období dětství a vstoupí do stadia mládí. Opustit neštěstí však schopen není. Nyní je vystaven spoustě psychických proměn a postupuje od utrpení k ještě většímu utrpení, neboť odmítá poznání a vrhá se do náruče strašlivému skřetu sídlícímu v jeho srdci, jenž se nazývá žádostivost. Jeho život je plný tužeb a obav. Ten, kdo se v mládí nenechal připravit o poznání, umí odolat jakémukoli náporu.

Nezamíloval jsem si toto pomíjivé mládí, ve kterém je krátce trvajícím potěšením rychle vystřídáno dlouhodobým utrpením, a nenechal se oklamat tím, co je lidmi považováno za stálé, ač je to ve skutečnosti proměnlivé. Ještě horší je však to, že během mládí se člověk dopustí činů, které způsobí trápení druhým.

Jako jsou stromy ničeny lesním požárem, tak je srdce mladíka ničeno ohněm vášně, opustí-li ho jeho milovaná. Jakkoli se mladý člověk snaží rozvíjet čistotu srdce, jeho srdce čisté není. Myšlenky na její krásu ho vyrušují, i když s ním jeho milá není. Člověk, který je pln žádostivosti, se nemůže těšit úctě moudrých lidí.

Mládí je příbytkem nemocí a psychického utrpení. Lze ho přirovnat k ptáku, jehož křídla jsou tvořena z dobrých a špatných skutků. Mládí je jako písečná bouře, která rozpouští a ničí dobré vlastnosti. Objeví v srdci všechny možné špatnosti, zatímco dobré vlastnosti, které by se tu našly, zatlačí do pozadí. Stává se tak pomocníkem zla. Dává vzniknout klamu a připoutanosti. Ačkoli se mládí zdá být žádoucím pro tělo, je zhoubným pro duši. Člověk je v mládí sváděn přízrakem štěstí a v honbě za ním upadá do strastí. Proto jsem si mládí nezamíloval.

A běda, vášně a touhy, jež byly v mládí zažehnuty, jsou v době, kdy je mládí u konce, ještě palčivější a přinášejí člověku rychlou zkázu. Kdo je nadšen obdobím mládí, není člověk, ale zvíře v lidské podobě.

Velkou duší, tedy člověkem hodným uctívání, nebo člověkem vůbec může být jen ten, kdo nepodlehne špatnostem mládí a přežije toto období, aniž by ho přemohlo pokušení. Neboť snadné je přeplout oceán, ale dosáhnout druhého břehu mládí, aniž by člověk podlehl tomu, co má či nemá rád, vskutku snadné není.

I. 21, 22 Ve stáří si člověk uvědomí pomíjivost a marnost tužeb, ale senilita mu zabrání, aby změnil způsob života.

RÁMA pokračoval: V mládí je člověk otrokem sexuální touhy. Na tělo, které je souborem masa, krve, kostí, vlasů a kůže, pohlíží jako na něco krásného a půvabného. Kdyby tato krása byla trvalá, pak by měla tato představa jisté opodstatnění, ale běda, krása dlouho nevydrží. Ba naopak. Velmi brzy se totéž maso, které přispívalo k přitažlivosti, půvabu a kráse milovaného člověka, promění do vrásčité škaredosti stáří a poté je stráveno ohněm, červy nebo supy. A přece dokud tato sexuální přitažlivost trvá, stravuje srdce a moudrost člověka. Tím se udržuje stvoření. Jakmile tato touha ustane, *samsára* neboli cyklus zrození a smrti ustane též.

Když už dítě není spokojeno se svým dětstvím, nastoupí mládí. Když je mládí sužováno nespokojeností a pocity marnosti, přemůže ho stáří. Jak krutý je život! Jako vítr vysuší vodu z listu, tak stáří zničí tělo člověka. Vnikne-li kapka jedu do organismu, brzy se rozšíří do všech jeho částí. Podobně pronikne do celého těla senilita, způsobí jeho rozpad a člověk se stane terčem posměchu druhých.

Třebaže není starý člověk schopen uspokojovat své touhy fyzicky, jeho touhy rostou a rozvíjejí se. Člověk se začne sám sebe ptát: „Kdo jsem?“, „Co mám dělat?“ atd., ale je již příliš pozdě na to, změnit životní běh, upravit životní styl či udělat život smysluplnějším. S nástupem senility se projeví všechny znepokojivé znaky stáří jako bílé vlasy, pokašlávání, obtížné dýchání, zažívací potíže a vychrtlost.

Božstvo vládnuocí nad smrtí považuje zřejmě bílou hlavu starce za zralý patison a spěchá si ho utrhnout. Tak jako velká voda podemele kořeny stromů stojících na břehu řeky, tak senilita razantně utne kořeny života. Následuje smrt, která vše odnese. Senilita je králův sluha, kráčeující před králem, jímž je smrt.

Jaká to záhada a překvapení! Ti, které neporazil žádný nepřítel a jejichž příbytkem jsou nedostupné vrcholky hor, i tací jsou přemoženi démonem senility a rozkladu.

I. 23, 24 Ráma se zamýšlí nad tím, že vše ve světě je ničeno Časem.

RÁMA pokračoval: Veškeré potěšení světa je klamné, stejně jako potěšení blázna, který si vychutnává ovoce, jež vidí v zrcadle. Všechny naděje člověka ve světě jsou neustále ničeny Časem. Ó mudrci, právě Čas všechno na světě odnáší pryč. Nic stvořeného není mimo jeho dosah. Čas vytvoří bezpočet světů a v krátké době všechny zničí.

Čas na sebe dovolí pohlédnout jen letmo skrze své dílčí projevy, jakými jsou rok, věk či epocha. Jeho skutečná podstata ale zůstává skryta. Čas přemůže úplně všechno. Čas je neúprosný, nelitostný, krutý, lačný a nenasytý. Čas je ten největší kouzelník se spoustou ošidných triků. Čas nelze podrobit rozboru, neboť i když jej rozdělíme na části, zůstává neporušen. Má nenasytou chuť na cokoli. Pozře ten nejmenší hmyz i největší hory, pozře dokonce i krále nebes! Stejně jako si malý chlapec ve volné chvíli hraje s míčem, používá Čas na hraní dva míče, Slunce a Měsíc. Sám Čas se projevuje jako ničitel vesmíru Rudra, Stvořitel světa Brahmá, král nebes Indra, bůh bohatství Kubéra i nicota vesmírného konce, rozpuštění vesmíru. Právě Čas znovu a znovu vytváří a rozpouští tento vesmír. Jako má mohutná hora své kořeny v zemi, je mocný Čas pevně usazen v absolutním Bytí, Absolutnu neboli *Brahman*.

Přestože Čas tvoří nekonečné vesmíry, není vyčerpaný ani se neraduje, nepřichází ani neodchází, nevzniká ani nezaniká.

Labužník Čas sleduje, jak všechny objekty světa dozrávají v ohni Slunce, a když shledá, že již uzrály, pak je pozře. Každou epochu krásí klenoty rozmanitých bytostí, které má pro svou potěchu, než je všechny s lehkostí zcela vyhladí.

Pro květ mládí je Čas soumrakem, pro slona neboli dobu života je nebezpečným lvem. Na světě není nic, vysoko ani nízko, co by Čas nezničil. A i když je všechno zničeno, Čas zničen není. Tak jako po práci odpočívá člověk ve spánku, tak spí nebo odpočívá Čas po zániku čili rozpuštění vesmíru, přičemž v sobě ukrývá možnost nového stvoření. Nikdo neví, čím je ve skutečnosti Čas.

I. 25, 26 S Časem souvisí i následky činů.

RÁMA pokračoval: Vedle Času, který jsem právě popsal, existuje Čas, jenž je zodpovědný za zrození a smrt. Lidé ho popisují jako božstvo vládnoucí nad smrtí.

A ještě je tu další aspekt času zvaný *krta anta*, *krtánta* neboli výsledek činnosti, neodvratné následky či plody konání. *Krtánta* je jako tanečník tančící se svojí ženou *nijati* neboli zákonitostí přírody. Oba společně nadělují všem bytostem nevyhnutelné plody jejich činů. Během trvání vesmíru jsou neúnavní ve své práci, ostražití ve své bdělosti a neutuchající ve svém nadšení.

Když Čas tančí svůj vesmírný tanec, při němž všechno tvoří a zase ničí, jaká naděje nám zbývá? *Krtánta* má moc i nad těmi, jejichž víra je pevná, ani jim nedopřeje klidu. Je příčinou toho, že se na světě všechno neustále mění a nic není trvalé.

Všechny bytosti jsou ve světě poznamenány špatností. Každý vztah je poutem či omezením, každé potěšení je utrpením a touha po štěstí je jen preludem. Smysly člověka jsou jeho nepřáteli, Skutečnost je neskutečná, neboť je nepoznaná, a vlastní mysl se člověku stala jeho nejhorším nepřítelem. Egoismus je hlavní příčinou zla, poznání je chabé, všechny činy vedou k nepříjemnostem a potěšení je zaměřeno sexuálně. Rozum je ovládán sobectvím místo toho, aby to bylo naopak. Proto v mysli člověka není klid ani štěstí. Mládí mizí, společnost světců je vzácností a není cesty z tohoto utrpení. Není tu vidět nikoho, kdo by pochopil Pravdu, kdo by byl šťastný z úspěchu a štěstí druhých a v jehož srdci bychom našli soucit. Den za dnem lidé klesají stále níž, slabost překonává sílu, zbabělost odvahu. Špatná společnost se najde lehce, na dobrou se tak snadno nenarazí. Jsem zvědav, kam Čas lidstvo zavede.

Ó mudrci, tajemná síla, jež vládne tomuto stvoření, ničí i mocné demony, bere vše, co bylo považováno za stálé a věčné, a zabíjí i nesmrtelné. Je pak vůbec nějaká naděje pro obyčejného člověka, jako jsem já? Zdá se, že tato záhadná bytost sídlí ve všem, za její aspekt je považován egoismus a není nic, co by nezničila. Má pod kontrolou celý vesmír a vládne zde jen její vůle.

I. 27 Svět je jako jedovatý strom, Kdo se ho dotkne, je omámen a stane se nevědomým.

RÁMA pokračoval: Ó mudrci, v dětství, v mládí ani ve stáří člověk nezakouší štěstí. Žádný objekt tohoto světa nikomu dát štěstí nemůže. Mysl marně hledá v objektech světa své štěstí. Šťastný je jen ten, kdo je osvobozen od egoismu a kdo se nenechá ovládat touhou po smyslovém potěšení. Ale takových je v tomto světě málo. Nepovažuji za hrdinu toho, kdo je schopen v bitvě porazit mocné vojsko. Jen ten je pro mne hrdinou, kdo je schopen překonat oceán myslí a smyslů.

Nepovažuji za zisk to, co se v krátké době vytratí. Pro mě je ziskem jen to, co se nevytrácí. Ale to nemůže člověk ve světě získat, i kdyby se snažil sebevíc. Na druhou stranu pomíjivé zisky i dočasné ztráty přicházejí k člověku, aniž by o ně usiloval. Ó svatý muži, jsem zmatený z toho, že člověk během dne bloudí sem a tam, zdá se, jako by něco dělal, ale neustále se věnuje sobeckým činnostem. A třebaže za celý den nevykoná žádný dobrý skutek, přece je schopen v noci klidně spát.

I k člověku, který vítězí nad svými světskými nepřáteli, obklopuje se bohatstvím a přepychem a chlubí se svým štěstím, se nakonec příkrade smrt. Jak si ho najde, ví jen Bůh.

Člověk se z nevědomosti připoutá k ženě, dětem a přátelům a neví, že tento svět je jako velké poutní místo, kde se náhodně sejde bezpočet lidí, mezi nimiž jsou i ti, které nazývá svou ženou, svými dětmi či přáteli.

Tento svět je jako hrnčířský kruh. Vypadá nehybný, ačkoli se otáčí obrovskou rychlostí. Nevědomému jedinci se zdá, že je svět stálý, třebaže se ve skutečnosti neustále mění. Svět je jako jedovatý strom. Kdo se ho dotkne, je omámen a stane se nevědomým. Ve světě je každý úhel pohledu nečistý, každé místo je místem špatnosti, každý člověk podléhá smrti a každé konání je falešné.

Celé dlouhé věky přicházejí a odcházejí. A jsou to jen okamžiky v čase, neboť ve své podstatě není rozdíl mezi epochou a okamžikem, obojí je jen míra času. Z hlediska bohů je okamžikem i epocha. Stejně tak je celá země jen obměnou základního prvku země. Jak marné je upínat k ní svoji víru a vkládat do ní své naděje!

I. 28, 29 Ráma prosí mudrce o osvobození z temnoty nevědomosti.

RÁMA pokračoval: Ó svatý muži! Bez ohledu na to, zda se něco ve světě zdá být stálé nebo pomíjivé, je to všechno jako sen. Co je dnes dírou v zemi, bylo dříve horou, a co je dnes horou, bude za okamžik kráterem. Co je dnes hlubokým lesem, změní se brzy v město. Co je nyní úrodnou půdou, bude vyprahlou pouští. Stejně je to se změnami těla, způsobem života i štěstím člověka.

Tento koloběh života a smrti je jako obratná tanečnice, jejíž sukně je ušita z lidských duší. Tanečnickými gesty vyzvedává duše do nebe, vrhá je do pekla nebo je vrací zpátky na zem. Všechny významné skutky i velké náboženské obřady, které zde lidé provádějí, zůstávají brzy jen pouhou vzpomínkou. Lidské bytosti se rodí jako zvířata a naopak. I bohové přicházejí o svoji božskost. Co tady zůstává beze změny? Vidím, že i Stvořitel Brahmá, udržovatel Višnu, ničitel Rudra nevyhnutelně spějí k zániku. Smyslové objekty světa přinášejí potěšení jen do té doby, než si člověk uvědomí nevyhnutelný zánik. Tak jako si dítě hraje s hlinou a vytváří z ní objekty různých tvarů, tak vládce vesmíru vytváří neustále něco nového, aby to všechno vzápětí zase ničil.

Vnímání nedostatků světa zbavilo mou mysl nechtěných sklonů. A stejně jako nevznikne na vodní hladině fata morgána, neobjeví se v mé mysli touha po smyslových potěšeních. Svět i s jeho radostmi se mi zdá hořkým. Nerad se toulám v zahradách potěšení, nevyhledávám společnost dívek, nenacházím smysl v získávání bohatství. Přěji si spočinout v klidu a míru uvnitř sebe. Neustále se táži: „Jak mohu zbavit své srdce myšlenek na stále se měnící prelud zvaný svět?“ Netoužím po smrti a netoužím ani žít. Zůstávám tak, jak jsem, osvobozen od posedlosti žádostivostí. Co mám dělat s královstvím, potěšením či bohatstvím, těmito hříčkami egoismu, jenž mi schází?

Pokud se neustálím v poznání teď, kdy budu mít další příležitost? Oddávat se smyslovým potěšením znamená otrávit mysl a následky pak nést několik životů. Oprostit se od toho umí jen člověk poznání. Proto prosím, svatý muži, pouč mě tak, abych mohl být navždy osvobozen od bolesti, strachu a trápení. Světlem svého učení odstraň prosím z mého srdce a mé mysli temnotu nevědomosti.

I. 30, 31 Jak má člověk žít, aniž by se stal obětí střídání lásky a nenávisti?

RÁMA pokračoval: Přemýšlel jsem o žalostném osudu lidských bytostí, které se utápějí v hlubinách strasti, a naplnil mě pocit smutku. Má mysl je zmatena. Při každém kroku se chvěji strachem. Vzdal jsem se všeho, ale nejsem ustálen v poznání. Jsem částečně chycen a částečně osvobozen. Jsem jako strom, který byl poražen, ale není zbaven svých kořenů. Přeji si ovládnout svoji mysl, ale nemám takové poznání, abych toho byl schopen.

Řekni mi, prosím, jaký je to stav, v němž člověk nezakouší zármutek? Jak může člověk zapojený do světských činností, tak jako já, dosáhnout nejvyššího stavu klidu a blaženosti? Jaký postoj člověku umožňuje nenechat se ovlivnit nejrůznějšími činnostmi a zážitky? Řekni mi, prosím, jak vy, osvícené bytosti, v tomto světě žijete? Jak lze mysl osvobodit od žádostivosti a naučit pohlížet na svět dvojitým způsobem, jako na své vlastní Já i jako na něco, co nemá větší cenu než stéblo trávy? Jaká velká osobnost nám má být vzorem, abychom se naučili cestě poznání? Jak má člověk v tomto světě žít? Svatý muži, dej mi prosím poznání, které umožní učinit mou neklidnou mysl nehybnou jako hora. Jsi osvícená bytost, pouč mne tak, abych se už nikdy nemusel utápět v žalu.

Tento svět je plný bolesti a smrti. Jak se může stát zdrojem radosti, aniž by bylo zmateno srdce člověka? Mysl je plná nečistot. Jak a jakými prostředky ji lze očistit?

Co doporučují velcí mistři? Jak má člověk žít, aniž by se stal obětí střídání lásky a nenávisti? Podobně jako zůstane rtuť nedotčena, hodíme-li ji do ohně, tak jistě musí existovat tajemství, které člověku v tomto světě umožní zůstat nedotčený smutkem a utrpením. Co je to za tajemství? Jaké tajemství dokáže změnit způsob myšlení, které se rozvinulo do podoby tohoto vesmíru?

Jací hrdinové se dokázali osvobodit z klamu a iluze? A jaké metody zvolili ke svému osvobození? Pokud uvážíš, že nejsem způsobilý takového pochopení nebo nejsem schopen pochopit, budu se postit, dokud nepřijde smrt.

VÁLMÍKI pravil: Ráma domluvil a zůstal stát bez hnutí.

I. 32, 33 Přítomní mudrci jsou dojati řečí mladého Rámy.

VÁLMÍKI pokračoval: Vášnivá řeč Rámy zasáhla všechny přítomné, neboť moudrost jeho slov byla schopna rozptýlit klamně představy mysli. Každý se cítil, jako by byl zbaven všech pochyb a mylného chápání, a s velkým potěšením se opájel nektarem jeho slov. Všichni přítomní seděli bez hnutí a naslouchali s takovou pozorností, že vypadali spíše jako postavy namalované na obraze než jako živé bytosti.

A kdo vlastně slovům Rámy naslouchal? Mudrci Vasištha a Višvámitra, ministři a členové královské rodiny včetně krále Dašarathy, občané města, svatí muži, sloužící, ptáci v klecích, domácí zvířata, koně v královské stáji i nebešťané včetně dokonalých mudrců a nebeských hudebníků. Zcela jistě naslouchali král nebes i vládce podsvětí.

Všichni byli řečí Rámy dojati a plni radosti mu provolávali slávu. K obveselení Rámy se z nebes snesla záplava květů. Všichni přítomní se snažili Rámu povzbudit. Nikdo jiný, dokonce ani sám učitel bohů, by nedokázal tak nezáujatě sdělit to, co sdělil Ráma. Měli jsme velké štěstí, že jsme mohli naslouchat jeho řeči. Jako by nás během ní naplnil pocit, že neexistuje žádná blaženost, dokonce ani v nebi.

DOKONALÍ MUDRCI pravili: Slova, jimiž svatí muži hodlají zodpovědět závažné a moudré otázky Rámy, zasluhují, aby je slyšely bytosti v celém vesmíru. Přijďte, všichni mudrcové, shromážděte se u dvora krále Dašarathy a vyslechněte odpovědi největšího z mudrců, mudrce Vasišthy.

VÁLMÍKI pravil: Jak to mudrci světa slyšeli, přispěchali ke dvoru, kde byli s náležitou úctou přijati a usazeni. Pokud by vznešené poznání Rámy nemělo v našem srdci zanechat žádnou stopu, pak bez ohledu na to, jaké máme schopnosti a dovednosti, museli bychom se považovat za ztracence, neboť by to dokazovalo, že jsme zcela pozbyli rozumu.